

PŘEHLED KVANTITATIVNÍCH METOD PRO DIAGNOSTIKU PSYCHOSOCIÁLNÍHO KLIMATU ŠKOLY

Jiří Mareš

Univerzita Karlova, Lékařská fakulta v Hradci Králové

Počet metod umožňujících zjišťovat sociální klima školy se každoročně rozrůstá. Zájemci o jejich případné využití však mají v zásadě tři možnosti: vyhledávat pracně jednotlivé články nebo sáhnout po přehledových studiích (např. Anderson, 1982, Sackney, 1988, Freiberg, 1999, Mareš, 2003) či hledat v přehledech různých diagnostických metod (např. Lester, Bishop, 2000). Ty první sice uvádějí potřebné detaily, ale vypovídají jen o jedné či dvou metodách. Ty druhé zase zmiňují více metod, ale v obecné rovině, nezacházejí do detailů. Ty třetí poskytují detailní přehled, ale o různých jiných pedagogicko-psychologických tématech; jen malá část metod se vztahuje ke klimatu školy. Ani jedna z těchto tří možností není pro potenciální uživatele dostačující.

Vyvstává tedy potřeba přehledně uspořádaného přehledu (příručky), který by stručně, avšak relativně úplným způsobem představil všechny dostupné metody pro diagnostiku klimatu školy. Zatím se zdá, že i když byly publikovány dílčí přehledové studie, ve světové literatuře takový přehled-příručka není zatím k dispozici.

Pokusíme se tuto mezeru vyplnit a umožnit českým a slovenským uživatelům zorientovat se v dostupných metodách a vybrat si tu, která je pro jejich účely nejvhodnější.

STRUKTUROVÁNÍ VÝKLADU

Má-li být příručka přehledná, je zapotřebí zvolit vhodná hlediska, podle nichž by byl výklad každé metody jednotně strukturován. Uživatelům to usnadní orientaci v každé jednotlivé metodě a zároveň umožní snadnější vzájemné srovnávání různých metod.

Inspirovali jsme se obdobnými příručkami, zejména pak publikacemi: Hersen a Bellack (1988), McDowell a Newell (1996), Lester a Bishop (2000). Dospěli jsme k těmto třinácti hlediskům:

1. Název metody
2. Autor a rok vzniku, příp. rok modifikování metody
3. Účel metody
4. Respondenti
5. Pojmový základ metody
6. Popis metody:
7. Ukázka metody
8. Vývoj metody, příp. další vývoj metody
9. Psychometrické charakteristiky metody:
10. Reliabilita
11. Validita
12. Alternativní formy metody
13. Normy, referenční standardy
14. Komentář
15. Literatura

V našem přehledu jsou metody **řazeny abecedně** podle svého originálního názvu.

Academic Setting Evaluation Questionnaire (ASEQ)

Autor a rok vzniku: Fernandez, Mateo (1993)

Účel metody: pro vysoké školy

Respondenti: vysokoškolští učitelé

Pojmový základ metody:

Popis metody: metoda má 33 položek, na něž se odpovídá pomocí sedmistupňové škály. Zjišťuje 3 proměnné: 1. spokojenost s pracovními podmínkami, 2. sociální klima školy, 3. vztahy mezi učiteli a studenty.

Ukázka metody:

I feel supported by my colleagues in the activities I carry out as a faculty member.

The academic context encourages my professional work.

There is satisfactory academic communication among the members of my department.

My human relationship with my departmental colleagues favors my academic /professional activity.

Teacher selection systems are suitable.

Teacher activity control systems are appropriate.

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: Původní verze metody obsahovala 69 položek. Byla ověřována u 748 vysokoškolských učitelů. Faktorová analýza identifikovala 6 faktorů (nespokojenost s institucí, sociální klima vysoké školy, vztahy mezi učiteli a studenty, fungování oblužných středisek na vysoké škole, učitelova autonomie, hodnocení katedry a fakulty). Druhá verze byla zkrácena na 59 položek, třetí verze zredukována na 33 položek.

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,87-0,89

Validita:

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy:

Komentář: Plné znění dotazníku je k dispozici v práci (Lester, Bishop, 2000: 146), ale bez klíče k vyhodnocování.

Literatura:

Fernandez, J., Mateo, M.A.: The Development and Factorial Validation of the Academic Setting Evaluation Questionnaire. *Educational and Psychological Measurement*, 53, 1993, 425-435.

Fernandez, J. et al.: Evaluation of the Academic Setting in Spain. *European Journal of Psychological Assessment*, 11, 1995, 133-137.

Mateo, M.A., Fernandez, J.: Evaluation of the Setting in Which University faculty Carry Out Their Teaching and Research Functions: The ASEQ. *Educational and Psychological Measurement*, 55, 1995, 329-334.

Comprehensive Assessment School Environment - School Climate Survey (CASE-SCS)

Autor a rok vzniku: Task Force on National Association on Secondary School Principals (1986)

Účel metody: pro 2. a 3. stupeň školy

Respondenti: žáci, učitelé, rodiče

Pojmový základ metody:

Popis metody: Metoda je součástí většího celku, baterie nazvané *Comprehensive Assessment of School Environment*. Celá baterie zjišťuje 34 proměnných týkajících se vstupů, průběhu a výstupů dění ve škole. Pro skórování odpověďových archů a interpretaci výsledků je k dispozici speciální počítačový program.

Subtest věnovaný školnímu klimatu (CASE-School Climate Survey) obsahuje 55 položek, které zjišťují 10 proměnných školního klimatu.

Ukázka metody:

Vývoj metody, příp. další vývoj metody:

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,63 až 0,92; reliabilita typu test/retest činila 0,62-0,92.

Validita: příručka neuvádí údaje o validitě

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy:

Komentář:

Literatura:

National Association on Secondary School Principals: *Comprehensive Assessment of School Environment (CASE)*. Reston, Author 1986.

Dutch Checklist for the Assessment of the Quality of Classroom and School Climate

Autor a rok vzniku: Creemers, Reezigt (1999)

Účel metody: pro 2. stupeň základní školy

Respondenti: učitelé

Pojmový základ metody: klima školy, efektivita práce školy, kognitivní a afektivní dimenze, chování učitelů, systém školy

Popis metody: metoda obsahuje čtyři dimenze (školní plán pedagogické efektivity, fyzikální prostředí, učitelovo chování, systém školy). Každá dimenze je zkoumána pomocí dvou až pěti obecnějších otázek (celkem jde o 13 obecnějších otázek); každá obecnější otázka je rozvedena do 3 až 11 detailních položek. Celkem má metoda 71 položek. Na každou položku se odpovídá dichotomicky ano-ne.

Ukázka metody: Dimension A: School plan for effectiveness

Does your school pursue the following cognitive student outcomes?

curiosity and willingness to learn; dedication to learn; a positive, critical attitude; taking initiative; independent studying; concentration; high motivation

Does your school pursue the following affective student outcomes?

student responsibility for own learning, social behavior, fellow students, the environment; social functioning: showing solidarity, being interested in others, being able to play and work together, showing respect and tolerance, social skills; values: development of a individual set of values in rational way, show courtesy and being friendly; the acceptance of one's and others' feelings; the acceptance of one's own restrictions

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: Metoda byla odvozena ze čtyř dotazníků pro měření sociálního klimatu v holandských základních školách (Brandsma, Bos, 1994). Zmíněné čtyři dotazníky byly původně vytvořeny pro inspekční účely.

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita:

Validita:

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy:

Komentář: Plné znění dotazníku je k dispozici v práci (Creemers, Reezigt, 1999: 40-43), včetně klíče k vyhodnocování.

Literatura:

Brandsma, H.P., Bos, K.T.: Vaststelling en wardering van het pedagogisch klimaat in basisscholen. (Assessment and evaluation of the educational climate in elementary schools). Enschede, Universiteit Twente 1994.

Creemers, B.P., Reezigt, G.J.: The Role of School and Classroom Climate in Elementary School Learning Environments. In: Freiberg, H.J.(Ed.): School Climate. Measuring, Improving and Sustaining Healthy Learning Environment. Philadelphia, Falmer Press, Taylor and Francis 1999: 30-47. ISBN 0-7507-0642-2.

Effective School Battery (ESB)

Autor a rok: Gottfredson (1984)

Účel metody: pro 2. a 3. stupeň školy

Respondenti: žáci, učitelé

Pojmový základ metody:

Popis metody: metoda má 118 položek; zjišťuje jednak 12 proměnných týkajících se žáků a dále 6 proměnných klimatu školy: 1. pocit bezpečí ve škole, 2. jasnost pravidel, 3. spravedlnost pravidel, 4. ohled na žáky, 5. možnost ovlivňovat dění ve škole žáky, 6. plánování a aktivity vedoucí ke zlepšení školy.

Na některé položky se odpovídá dichotomicky ano-ne; na jiné položky pomocí třístupňové škály

Ukázka metody:

Vývoj metody, příp. další vývoj metody:

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,62 až 0,85

Validita:

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy:

Komentář:

Literatura:

Gottfredson, G.D.: The Effective School Battery. Odessa, Psychological Assessment Resources 1984.

Gottfredson Associates, Inc. Elliot City, USA. Podrobnosti dostupné na:
<<http://www.gottfredson.com>>

Welsh, W.N.: Effects of Student and School Factors on Five Measures of School. Justice Quarterly, 18, 2001, 4: 911-947. ISSN 0741-8825.

Effective School Function Inventory (ESFI)

Autor a rok vzniku: Carter, Michael (1995)

Účel metody: pro 2. a 3. stupeň školy

Respondenti: učitelé

Pojmový základ metody: učitelovo vnímání klimatu školy, způsob vedení lidí ve škole, učitelovo chování, výsledky žáků, vliv komunity na dění ve škole

Popis metody: metoda má 39 položek, na něž se odpovídá pomocí čtyřstupňové škály. Zjišťuje 6 proměnných: 1. suportivně-kolegiální interakce, 2. facilitace v dosahování cílů při vyučování a učení, 3. vedení, které respektuje morálně principy, 4. používané výukové strategie, 5. připravenost učitelů na inovace, 6. facilitace profesionálního rozvoje.

Ukázka metody:

5. When major curriculum changes are required for improving student outcomes, small, focused efforts rather than large-scale efforts are most effective.

6. Professional standards are a part of the principal's leadership practice.

At this school the moral dimension in leadership is a powerful factor as a basis for school leadership practices.

Our school is more community than an organization.

Leadership is an attitude that informs or direct behavior, rather than a set of discrete leadership skills or qualities, whether innate or acquired.

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: Metoda vychází z úvah o efektivním fungování školy, zejména z prací Browna (1971), Millera (1992) a Stoddarda (1992). První verze metody byla ověřována u 101 běžných učitelů. Výzkum pak proběhl u 124 vynikajících učitelů z 18 škol. Faktorová analýza nabídla 4 až 8 faktorové řešení. Nakonec byl zvolen šestifaktorový model.

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,60-0,75

Validita: konstruktová validita je relativně nízká

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy:

Komentář: Plné znění dotazníku je k dispozici v práci (Lester, Bishop, 2000: 215-216), ale bez klíče k vyhodnocování.

Literatura:

Brown, G.I.: Human Teaching for Human Learning: An Introduction to Confluent Education. New York, Viking Press 1971.

Carter, J., Michael, W.B.: The Development and Validation of an Inventory of Effective School Functioning. Educational and Psychological Measurement, 55, 1995, 811-817.

Miller, R.: What Are Schools For? Holistic Education in American Culture. Brandon, Holistic Education Press 1992.

Stoddart, L.: Redesigning Education: A Guide for Developing Human Greatness. Tucson, Zephyr Press 1992.

Houston Independent School District-Community Survey (HISD CS)

Autor a rok vzniku: Stevensová, Sanchezová (1999)

Účel metody: určena pro 1., 2. a 3. stupeň školy

Respondenti: lidé, kteří žijí a pracují blízko školy (členové komunity)

Pojmový základ metody:

Popis metody: metoda má 19 položek, na něž se odpovídá pomocí pětistupňové škály. Zjišťuje 3 proměnné: 1. škola jako člen komunity, 2. jistota a bezpečí žáků ve škole, 3. prostředí pro výuku.

Ukázka metody:

5. People from community (other than parents) are asked to help the school.
6. The principal supports neighborhood activities.
7. The school provides adequate supervision for students before and after school.
8. Students are well behaved at this school.
9. The school grounds are kept clean.
10. Students show respect for the people who live and work near the school.

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: Metoda byla vyvíjena na základě studia literatury a požadavků regionu. Staví na hypotéze, že klima školy je důležitým indikátorem efektivity práce celé školy. Metoda byla administrována relativně velkému počtu členům komunity ve třech po sobě jdoucích letech: 11 322 osob, 4 214 osob a 4 033 osob (návratnost dotazníků klesala z 38 % na 22 %).

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita:

Validita:

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy:

Komentář: Plné znění dotazníku je k dispozici v práci Stevens, Sanchez (1999: 139-140), včetně klíče k vyhodnocování.

Literatura:

Stevens, C.J., Sanchez, K.S.: Perceptions of Parents and Community Members as a Measure of School Climate. In: Freiberg, H.J.(Ed.): School Climate. Measuring, Improving and Sustaining Healthy Learning Environment. Philadelphia, Falmer Press, Taylor and Francis 1999: 124-147. ISBN 0-7507-0642-2.

Houston Independent School District- Parent Survey (HISD PS)

Autor a rok vzniku: Stevensová, Sanchezová (1999)

Účel metody: určena pro 1., 2. a 3. stupeň školy

Respondenti: rodiče

Pojmový základ metody: efektivní škola, klima školy, výukové prostředí, škola jako člen komunity, školní klima vnímané rodiči, školní klima vnímané komunitou

Popis metody: metoda má 39 položek, na něž se odpovídá pomocí pětistupňové škály. Zjišťuje 4 proměnné: 1. prostředí pro výuku, 2. výukový proces, 3. komunikace, 4. administrativní aspekty.

Ukázka metody:

20. School staff respond promptly to my concerns.

21. Teacher expect my child to work hard.

22. The school helps my child understand his or her school performance.

I have access to the principal/ administrator.

The school tell me what my children are expected to learn.

Parents are asked to help the school make plans or decisions.

The principal/ administrator provides opportunities for parental input.

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: Metoda byla vyvíjena na základě studia literatury a požadavků regionu. Staví na hypotéze, že klima školy je důležitým indikátorem efektivity práce celé školy. Metoda byla administrována relativně velkému počtu rodičů během tří po sobě jsoucích let: 197 009 osobám, 183 028 osobám, 290 450 osobám. Návratnost dotazníků klesala z 48 % na 18 %.

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita:

Validita:

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy:

Komentář: Plné znění dotazníku je k dispozici v práci Stevens, Sanchez (1999: 131-134), včetně klíče k vyhodnocování.

Literatura:

Stevens, C.J., Sanchez, K.S.: Perceptions of Parents and Community Members as a Measure of School Climate. In: Freiberg, H.J.(Ed.): School Climate. Measuring, Improving and Sustaining Healthy Learning Environment. Philadelphia, Falmer Press, Taylor and Francis 1999: 124-147. ISBN 0-7507-0642-2.

Change Facilitator Style Questionnaire (CFSQ)

Autor a rok: Hall, George (1999)

Účel metody: pro školy 2. a 3. stupně

Respondenti: učitelé, ředitelé škol

Pojmový základ metody: klima školy, kultura školy, inovace, facilitace změn, styl užívaný facilitátorem změn, ředitel jako tvůrce klimatu školy

Popis metody: metoda má 30 položek, na něž se odpovídá pomocí šestistupňové škály. Zjišťuje 6 proměnných: 1. sociální/neformální chování, 2. formální/smysluplné chování, 3. důvěra k ostatním, 4. účinnost administrativy, 5. přístup bez vize (ze dne na den), 6. vize a plán změn.

Zkoumá tři facilitátorské styly: iniciátor, manažer, osoba stavějící na odezvě

Ukázka metody:

21. Knows very little about programs and innovations
22. Is skilled at organizing resources and schedules
23. Has an incomplete view about the future of his or her school
24. Attending to feelings and perceptions is his or her first priority
25. Explores issues in a loosely structured way
26. Chats socially with teachers
27. Delays making decisions to the last possible moment

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: U začátků metody stáli G.Hall a R. Vandenberghe, kteří se zajímali o to, jak ředitelé škol spolu s učiteli zavádějí inovace do škol. Vytvořili pracovní verzi metody obsahující 77 položek. Pracovní verze byla administrována 657 učitelům v USA a 900 učitelům v Belgii a Holandsku. Získané údaje byly podrobeny faktorové analýze.

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,76 až 0,88

Validita:

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy: K dispozici jsou podrobné pokyny pro skórování a percentilové normy (Hall, George, 1999: 183-184).

Komentář. Plné znění dotazníku je k dispozici v práci (Hall, George, 1999: 181-182), včetně klíče k vyhodnocování.

Literatura:

Hall, G.H., George, A.A.: The Impact of Principal Change Facilitator Style on School and Classroom Culture. In: Freiberg, H.J.(Ed.): School Climate. Measuring, Improving and Sustaining Healthy Learning Environment. Philadelphia, Falmer Press, Taylor and Francis 1999: 165-185. ISBN 0-7507-0642-2.

Inviting School Safety Survey (ISSS)

Autor a rok vzniku: Purkey, Fuller (1995), Lehr, Purkey (1997), Shoffner, Vace (1999)

Účel metody: pro 2. a 3. stupeň školy

Respondenti:

Pojmový základ metody

Popis metody: metoda má 24 položek, na něž se odpovídá pomocí pětistupňové škály. Zjišťuje 4 proměnné: 1. oceňování práce učitelů, 2. strach a absence pocitu bezpečí, 3. stres a každodenní starosti, 4. pozitivní postoj ke školnímu prostředí a komunitě školy

Ukázka metody:

Vývoj metody, příp. další vývoj metody:

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,61 až 0,73

Validita:

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy:

Komentář:

Literatura:

Shoffner, M.F., Vace, N.A.: Psychometric Analysis of the Inviting School Safety Survey. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 32, 1999, 2: 66-74.

Organizational Climate Description Questionnaire for Secondary Schools (OCDQ-RS)

Autor a rok vzniku: Kottkamp, Mulhern, Hoy

Účel metody: pro 2. stupeň školy

Respondenti: učitelé, ředitelé

Pojmový základ metody: organizační klima školy, otevřené klima, uzavřené klima

Popis metody: metoda má 34 položek, na něž se odpovídá pomocí čtyřstupňové škály. Zjišťuje 5 proměnných: 1. ředitelovo vstřícné chování, 2. ředitelovo direktivní chování, 3. učitelovo angažované chování, 4. učitelova frustrace, 5. učitelovo přátelské chování.

Ukázka metody:

Vývoj metody, příp. další vývoj metody:

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,71-0,91

Validita:

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy:

Komentář: existuje pracovní česká verze metody OCDQ-RS (Lašek, 1994)

Literatura:

Lašek, J.: Prvé skúsenosti s meraním klímy v škole a učiteľskom sbore. Pedagogická revue, 47, 1994, 1/2: 43-50.

Organizational Climate Index (OCI)

Autor a rok vzniku: Stern (1970)

Účel metody: pro vyšší školy a pro vysoké školy typu *college*

Respondenti: studenti, učitelé

Pojmový základ metody: vztah jedinec–prostředí, psychologické aspekty prostředí, tlak prostředí, tlak typu beta (jedincova privátní interpretace tlaku), konsensuální tlak beta (kolektivně sdílená interpretace tlaku a událostí v instituci), uspokojování jedincových potřeb

Popis metody: metoda má 80 položek, na něž se odpovídá dichotomicky ano-ne. Zjišťuje 6 faktorů prvního řádu: 1. intelektuální klima, 2. suportivnost, 3. uspořádanost, pravidelnost, 4. existence výkonových standardů, 5. praktičnost, 6. kontrola impulzivity. Dále zjišťuje 2 faktory druhého řádu: 1. tlak na vývoj a rozvoj, 2. řídicí a kontrolující tlak. Obecně lze říci, že metoda diagnostikuje, nakolik jsou v rámci dané školy saturovány jedincovy potřeby. Autor vychází ze 30 potřeb postulovaných H.A. Murrayem. Předpokládá, že ve škole jsou lidé vystaveni určitým psychosociálním tlakům, které je třeba znát.

Ukázka metody:

22. The administrative staff are often joked about or criticized. 23. Most activities here are planned carefully. 24. People here speak up openly and freely. 25. People here are not only expected to have ideas but to do something about them. 26. Good manners and making a good impression are important here. 27. The activities of charities and social agencies are strong supported.

Vývoj metody, příp. další vývoj metody:

Metoda OCI byla koncipována jako univerzální metoda pro různé typy organizací, aby zachytila psychologické klima, které v nich převládá.

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: koeficient KR-20 u delší verze se pohybuje od 0,23 do 0,87. To naznačuje, že některé škály musí být používány a interpretovány velmi opatrně, nejsou příliš konzistentní.

Validita: zjišťovala se statistická významnost rozdílů mezi průměrnými skóry dvou typů tlaků v různých typech organizačních prostředí

Alternativní formy metody: existují dvě verze metody – delší má 300 položek, kratší 80 položek

Normy, referenční standardy:

Komentář: Plné znění dotazníku je k dispozici v práci (Lester, Bishop, 2000: 77), ale bez klíče k vyhodnocování.

Literatura:

Meyer, D.E.: The Relationship of Organizational Climate to Burnout Among Faculty in Selected Community Colleges in the Midwest. (Ed.D. Dissertation). Oklahoma State University 1988.

Stern, G.G.: People in Context: Measuring Person-Environment Congruence in Education and Industry. New York, Wiley 1970.

Stern, G.G. et al.: The Organizational Climate Index. Syracuse, New York. Evaluation and Research Association 1970.

Organizational Climate Index

Autor a rok vzniku: Hoy, Smith, Sweetland (2002/2003)

Účel metody: určeno pro 3. stupeň školy

Respondenti: učitelé

Pojmový základ metody:

Popis metody: metoda má 27 položek, na něž se odpovídá pomocí pětistupňové škály. Zjišťuje 4 proměnné: 1. vztah mezi školou a komunitou (zranitelnost instituce), 2. vztah mezi ředitelem a učiteli (kolegiální vedení sboru), 3. vztahy mezi učiteli (profesionální chování učitelů), 4. tlak na žákovské výkony

Ukázka metody:

Vývoj metody, příp. další vývoj metody:

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,87 až 0,94

Validita:

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy:

Komentář:

Literatura:

Hoy, W.K., Smith, P.A., Sweetland, S.R.: The Development of the Organizational Climate Index for High Schools: Its Measure and Relationship to Faculty Trust. High School Journal, 86, 2002/2003, 2: 38-49. ISSN 0018-1498.

Organizational Culture Assessment Inventory (OCAI)

Autor a rok vzniku: Steinhoff, Owens (1988)

Účel metody: pro 1. a 2. stupeň

Respondenti: učitelé

Pojmový základ metody: kultura školy, organizační kultura školy, historie školy, hodnoty školy, mýty o škole, tradice školy, rituály ve škole

Popis metody: Jde o *kvalitativní* metodu, která se zajímá o šest tematických okruhů: 1. historii školy jako instituce, 2. hodnoty a očekávání, které ve škole existují, 3. historiky a mýty o škole, 4. kulturní normy v dané škole, 5. tradice, rituály a oslavy ve škole, 6. hrdinové v dané škole.

Ukázka metody:

3. People who work in schools very often tell stories – perhaps mythical, or apocryphal, or humorous-that help to explain what life in them is really like.

Briefly describe a common story that is likely to be told to a newcomer by an “old hand” in your school to impress upon the individual “how things are really done around here”.

7. People often use metaphors to succinctly describe complex ideas. For example, when we say that a school is a “well-oiled machine”, that metaphor makes clear what that particular school is *really* like in the eyes of the people who work it.

In this sense, considering the descriptions that you have already written, what *one best* metaphor would you use to complete the following sentences:

My school is ... Please explain why you chose this metaphor.

The principal in my school is ... Please explain.

The typical teacher in my school is ... Please explain why you chose this metaphor.

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: Metoda byla vytvořena proto, aby pomohla odpovědět dvě základní otázky: Které základní faktory vytvářejí metaforu organizační kultury dané školy? Lze tyto faktory objektivněji zachytit a zhodnotit? Metoda byla ověřena u učitelů 8 základních škol.

Psychometrické charakteristiky metody: nejsou pro tento typ metod relevantní.

Alternativní formy metody: neexistují

Referenční standardy: výzkum zjistil čtyři typy metafor pro organizační kulturu školy: 1. rodina - domov, tým, děloha; 2. moderní doba – stroj, úl, zrezavělý stroj; 3. kabaret – cirkus, balet, divadlo; 4. horror, noční můra.

Komentář: Plné znění dotazníku je k dispozici v práci (Lester, Bishop, 2000: 99-100).

Literatura:

Steinhoff, C.R., Owens, R.G.: The Organizational Culture Inventory: A Metaphorical Analysis of Organizational Settings. Paper presented at annual conference of American Educational Research Association 1988.

Owens, R.G., Steinhoff, C.R.: Towards a Theory of Organizational Culture. Journal of Educational Administration, 27, 1989, 1: 6-16.

Organizational Health Index – Elementary Schools (OHI-E)

Autor a rok vzniku: Hoy, Tarter (1997)

Účel metody: pro 1. stupeň školy

Respondenti: učitelé

Pojmový základ metody: klima školy, zdravé klima, pohoda ve škole (*wellness*)

Popis metody: metoda má 37 položek, na něž se odpovídá pomocí čtyřstupňové škály. Zjišťuje 5 proměnných: 1. učitelova afiliace, 2. kolegiální vedení lidí, 3. vliv zdrojů, 4. integrita instituce, 5. důraz na akademické aspekty.

Ukázka metody:

25. Select citizen groups are influential with the board.
26. The principal looks out for the personal welfare of faculty.
27. Teacher express pride in their school.
28. Teachers identify with the school.
29. The school is open to the whims of the public.
30. A few vocal parents can change school policy.
31. Students try hard to improve on previous work.

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: Bylo provedeno několik pilotních studií, které měly zlepšit stabilitu identifikovaných faktorů a konzistentnost subškál. Výzkumný vzorek zahrnul 78 elementárních škol v New Jersey (odpovídá přibližně našemu 1. stupni ZŠ).

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,89-0,95

Validita: obsahová validita byla zajištěna postupy, jež byly součástí vývoje dané metody; konstruktová validita byla prokázána faktorovou analýzou.

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy:

Komentář: Plné znění dotazníku je k dispozici v práci (Lester, Bishop, 2000:72), ale bez klíče k vyhodnocování.

Literatura:

Hoy, W.K., Tarter, C.J.: The Road to Open and Healthy Schools: A Handbook for Change. Thousand Oaks, Corwin Press 1997.

Organizational Health Index – Middle Schools (OHI-M)

Autor a rok vzniku: Hoy, Tarter (1997)

Účel metody: pro 2. stupeň školy

Respondenti: učitelé

Pojmový základ metody: klima školy, zdravé klima, pohoda ve škole (*wellness*)

Popis metody: metoda má 45 položek, na něž se odpovídá pomocí čtyřstupňové škály. Zjišťuje 6 proměnných: 1. učitelova afiliace, 2. kolegiální vedení lidí, 3. alokace zdrojů, 4. integrita instituce, 5. důraz na akademické aspekty, 6. vliv ředitele školy.

Ukázka metody:

34. The principal is able to work well with the superintendent.

35. The principal is willing to make changes.

Teachers have access to needed instructional material.

Teachers in this school are cool and aloof to each other.

Teachers in this school believe that their students have the ability to achieve academically.

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: Bylo provedeno několik pilotních studií, které měly zlepšit stabilitu identifikovaných faktorů a konzistentnost subškál.

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,93-0,96

Validita: obsahová validita byla zajištěna postupy, jež byly součástí vývoje dané metody; konstruktová validita byla prokázána faktorovou analýzou. Výzkumný vzorek zahrnul 86 škol 2. stupně v New Jersey.

Alternativní formy metody: nejsou

Normy, referenční standardy:

Komentář: Plné znění dotazníku je k dispozici v práci (Lester, Bishop, 2000:72-73), ale bez klíče k vyhodnocování.

Literatura:

Hoy, W.K., Hannum, J.W.: Middle School Climate: An Empirical Assessment of Organizational health and Student Achievement. Educational Administration Quarterly 33, 1997, 2909-311.

Hoy, W.K., Tarter, C.J.: The Road to Open and Healthy Schools: A Handbook for Change. Thousand Oaks, Corwin Press 1997.

Organizational Health Index – Secondary Schools (OHI-S)

Autor a rok vzniku: Hoy, Tarter (1997)

Účel metody: pro 2. a 3. stupeň

Respondenti: učitelé

Pojmový základ metody: klima školy, zdravé klima, pohoda ve škole (*wellness*)

Popis metody: metoda má 44 položek, na něž se odpovídá pomocí pětistupňové škály. Zjišťuje 8 proměnných: 1. integrita instituce, 2. vliv ředitele, 3. ohleduplnost ředitele, 4. aktivní jednání ředitele, 5. alokace zdrojů, 6. morální aspekty sboru, 7. soudržnost pracovníků školy, 8. pozitivní zaměření školy

Ukázka metody:

Teachers are protected from unreasonable community and parental demands.

The principal gets what he or she ask for from superiors.

The principal is friendly and approachable.

The principal asks that faculty members follow standard rules and regulations.

Extra materials are available if requested.

Teachers do favors for each other.

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: Bylo provedeno několik pilotních studií, které měly zlepšit stabilitu identifikovaných faktorů a konzistentnost subškál. Výzkumný vzorek zahrnul 78 sekundárních škol v New Jersey (odpovídá přibližně našim školám 2. a 3. stupně nebo víceletým gymnáziím).

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,87-0,93

Validita: obsahová validita byla zajištěna postupy, jež byly součástí vývoje dané metody; konstruktová validita byla prokázána faktorovou analýzou.

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy: Postupy pro skórování a percentilové normy jsou uvedeny v práci (Hoy, Feldman, 1999: 92-94).

Komentář: Plné znění dotazníku je k dispozici v práci (Hoy, Feldman, 1999:100-101), včetně klíče k vyhodnocování.

Literatura:

Hoy, W.K., Feldman, J.A.: Organizational Health Profiles for High Schools. In: Freiberg, H.J.(Ed.): School Climate. Measuring, Improving and Sustaining Healthy Learning Environment. Philadelphia, Falmer Press, Taylor and Francis 1999: 84-102. ISBN 0-7507-0642-2.

Hoy, W.K., Tarter, C.J.: The Road to Open and Healthy Schools: A Handbook for Change. Thousand Oaks, Corwin Press 1997.

Perceived Control at School Scale (PCSS)

Autor a rok vzniku: Adelman (1986)

Účel metody:

Respondenti: žáci

Pojmový základ metody: žákovský pohled na školu, žákovo vnímání kontroly a řízení ve škole

Popis metody: metoda má 16 položek, na něž se odpovídá pomocí šestistupňové škály. Zjišťuje 5 proměnných: 1. osobní vliv/rozhodování, 2. autodeterminace žáka, 3. sociální faktory negativně působící na autonomii, 4. žákův pocit bezmocnosti, 5. věcné faktory negativně působící na žákovskou autonomii.

Ukázka metody:

1. You have a say in deciding about what the rules should be ?
7. You have a choice about what you are doing or learning?
12. You are able to change something if you don't like it?
16. People don't treat you fairly?

Vývoj metody, příp. další vývoj metody:

Metoda byla ověřována u dvou vzorků: u 107 žáků se speciálním vzděláváním, 113 žáků běžných škol.

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,69; reliabilita typu test/retest po 2 týdnech činila 0,55.

Validita: souběžná validita byla zjišťována korelováním s metodou Locus of Control (Nowicki-Strickland)

Alternativní formy metody

Normy, referenční standardy

Komentář: Plné znění dotazníku je k dispozici v práci (Lester, Bishop, 2000: 176-177) včetně klíče k jeho vyhodnocování.

Literatura:

Adelman, H.S. et al.: An Instrument to Assess Students Perceived Control at School. Educational and Psychological Measurement, 46, 1986, 1005-1017.

Quality of School Life Scale (QSL)

Autor a rok vzniku: Epstein, McPartland (1977)

Účel metody: pro 1., 2. a 3. stupeň (pro 4.-12. postupný ročník)

Respondenti: žáci

Pojmový základ metody: život školy, podmínky života školy, reagování žáků na školu obecně, na školní práci, na učitele

Popis metody: metoda má 27 položek, na něž se odpovídá třemi způsoby: na 14 položek dichotomicky (ano-ne), na 9 položek výběrem z několika nabídnutých alternativ, na 4 položky pomocí likertovské škály. Metoda zjišťuje 3 proměnné: 1. spokojenost se školou, 2. zaujetí školní prací, 3. vztahy mezi žákem a učitelem.

Ukázka metody:

I like school very much.

Most of the time I not want to go to school.

The school and I are like:

good friends – fiends – distant relatives –
strangers – enemies

Work in class is just busy work and a waste time.

In class, I often count the minute till it ends.

In my classes I get so interested in an assignment or project that I don't want to stop work.

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: Výzkumný vzorek zahrnoval 1 060 žáků základních škol a 3 206 žáků sekundárních škol v Marylandu. Faktorová analýza pomocí s rotací varimax identifikovala čtyři faktory: spokojenost se školou, zaujetí školní prací; vztahy mezi žákem a učitelem se rozdělily do dvou faktorů. Další výzkumy a srovnávání výsledků však autory přivedly k rozhodnutí pojímat posledně zmíněné dva faktory jako jediný.

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,80-0,89.

Validita: Souběžná a diskriminační validita byly zjišťovány pomocí obdobných dotazníků, odpověďmi na otevřené otázky, diskusemi ve skupinách, výkonovými testy.

Alternativní formy metody

Normy, referenční standardy

Komentář: : Plné znění dotazníku je k dispozici v práci (Lester, Bishop, 2000: 221), včetně klíče k vyhodnocování.

Literatura:

Epstein, J.L., McParland, J.M.: Quality of School Life Scale. Chicago, Riverside Publishing 1976.

Epstein, J.L., McParland, J.M.: Administration and Technical Manual for the Quality of School Life Scale. Baltimore, John Hopkins University 1977.

Epstein, J.L., McParland, J.M.: Concept and Measurement of the Quality of School Life. American Educational Research Journal 13, 1976, 1: 15-30.

School Functioning Index (SFI)

Autor a rok vzniku: Birnbaum et al. (2003)

Účel metody: pro 2. stupeň školy

Respondenti: učitelé

Pojmový základ metody

Popis metody: metoda má 9 položek, které zjišťují numerická data o škole. Zjišťuje se jediná proměnná - fungování školy a ta se jemněji nečlení.

Ukázka metody

Vývoj metody, příp. další vývoj metody

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,88

Validita:

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy:

Komentář:

Literatura:

Birnbaum, A.S., Lytle, L.A., Perry, C.L. et al.: Developing a School Functioning Index for Middle Schools. *Journal of School Health*. 73, 2003, 6: 232-241. ISSN 0022-4391.

School Level Environment Questionnaire (SLEQ)

Autor a rok vzniku: Fisher, Fraser (1990)

Účel metody: pro 1. a 2. stupeň školy

Respondenti: učitelé

Pojmový základ metody: prostředí školy, psychosociální dimenze prostředí, učitelem vnímané prostředí školy

Popis metody: metoda má 56 položek, na něž se odpovídá pomocí pětistupňové škály. Zjišťuje 8 proměnných: 1. opora pro žáky, 2. afiliace, 3. profesionální zájem, 4. pocit volnosti v učitelském sboru, 5. spoluúčast na rozhodování, 6. inovace, 7. adekvátnost zdrojů, 8. pracovní vypětí .

Ukázka metody:

There are many disruptive, difficult students in the school.

I seldom receive encouragement from colleagues.

Teachers frequently discuss teaching methods and strategies with each other.

I am often supervised to ensure that I follow directions correctly.

Decisions about the running of the school are usually made by the principal or small group of teachers.

It is very difficult to change anything in this school

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: Metoda vychází z obecně koncipovaného dotazníku *Work Environment Scale* H. Moose. Obsahuje tři základní dimenze: vztahovou dimenzi, dimenzi osobního rozvoje, dimenzi udržování a měnění systému. Metoda byla ověřena u tří vzorků učitelů z 10 základních škol v Tasmanii.

Důraz byl kladen na to, aby metoda zjišťovala vztahy mezi učiteli navzájem, vztahy mezi učiteli a žáky, fungování instituce (např. rozhodování).

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,70-0,91.

Validita:

Alternativní formy metody: existují dvě formy dotazníku - aktuální forma a preferovaná forma

Normy, referenční standardy:

Komentář: Plné znění dotazníku je k dispozici v práci (Fraser, 1999: 81-82), včetně klíče k vyhodnocování.

Literatura:

Fisher, D.L., Fraser, B.J.: Validity a Use of the School Level Environment Questionnaire. Paper presented at American Educational Research Association 1990. ERIC ED 318 757.

Fisher, D.L., Fraser, B.J.: School Climate and Teacher Professional Development. South Pacific Journal of Teacher Education, 19, 1991 1: 15-30.

Fraser, B.J.: Using Learning Environment Assessment to Improve Classroom and School Climates. In: Freiberg, H.J.(Ed.): School Climate. Measuring, Improving and Sustaining Healthy Learning Environment. Philadelphia, Falmer Press, Taylor and Francis 1999: 65-83. ISBN 0-7507-0642-2.

School Participant Empowerment Scale (SPES)

Autor a rok vzniku: Short, Rinehart (1992)

Účel metody: 2. a 3. stupeň školy

Respondenti: učitelé

Pojmový základ metody: klima učitelského sboru, podíl učitele na rozhodování školy

Popis metody: metoda má 38 položek, na něž se odpovídá pomocí pětistupňové škály. Zjišťuje 6 proměnných: 1. podíl učitele na rozhodování, 2. odborný růst, 3. status ve sboru, 4. vnímaná vlastní kompetence, 5. autonomie učitele, 6. vliv učitele ve sboru.

Ukázka metody:

I am able to teach as I choose.

I participate in staff development.

I make decisions about the selection of other teachers for my school.

I have opportunity for professional growth.

I have respect of my colleagues.

I feel that am involved in an important program for children.

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: Základem metody byl výpovědi učitelů o tom, nakolik mají možnost ovlivnit dění ve škole a v učitelském sboru. Výsledkem bylo 110 položek, z nichž bylo vybráno 75 položek, které reprezentovaly proměnné, o nichž se píše v odborné literatuře. Výzkum proběhl u 211 učitelů různých sekundárních škol. Velikost učitelského sboru na zkoumaných školách se pohybovala od 70 do 125 učitelů.

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,81-0,89

Validita

Alternativní formy metody: existuje pracovní česká verze metody SPES (Mareš, 1997).

Normy, referenční standardy

Komentář: : Plné znění dotazníku je k dispozici v práci (Mareš, 1997), včetně klíče k vyhodnocování.

Literatura:

Mareš, J.: Škála o dění ve škole – SPES (česká verze). Hradec Králové, Lékařská fakulta UK 1997, 2 s.

Short, P.M., Rinehart, J.S.: School Participant Empowerment Scale. Auburn, Auburn University 1992.

Short, P.M., Greer, J.T., Michael, R.: Restructuring School Through Empowerment. Journal of School Leadership, 1991, 1: 5-25.

Teachers' Lounges Questionnaire

Autor a rok vzniku: Ben-Peretz, Schonmann, Kupermintz (1999)

Účel metody: pro 1.a 2. stupeň

Respondenti: učitelé

Pojmový základ metody: klima školy, klima učitelského sboru, učitelské teritorium, sborovna, profesionální komunita ve škole

Popis metody: metoda má čtyři základní části. Část A obsahuje 20 položek, na něž se odpovídá pomocí pětistupňové škály. Část B obsahuje 10 položek na něž se odpovídá pomocí pětistupňové škály. Část C zjišťuje demografická data. Část D je vyhrazena volným odpovědím a poznámkám. Část A zjišťuje tři proměnné: 1. sociální funkci sborovny, 2. regulativní funkci sborovny, 3. pracovní funkci sborovny.

Ukázka metody:

Part A: Characteristics of teachers' lounges

Pleasant atmosphere

Expansive space

A great deal of information communicated

Noisy

Humor

Overflowing with students

Competitive environment

Vývoj metody, příp. další vývoj metody:

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,64-0,74

Validita:

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy:

Komentář: Plné znění metody je k dispozici v práci Ben-Peretz, Schonmann, Kupermintz (1999: 162-164) včetně klíče k vyhodnocování.

Literatura:

Ben-Peretz, M., Schonmann, S., Kupermintz, H.: The Teachers' Lounge and its Role in Improving Learning Environments in Schools. In: Freiberg, H.J.(Ed.): School Climate. Measuring, Improving and Sustaining Healthy Learning Environment. Philadelphia, Falmer Press, Taylor and Francis 1999: 148-164. ISBN 0-7507-0642-2.

Škála pro posouzení mezilidských vztahů ve škole

Autor a rok vzniku: Národní centrum podpory zdraví (Havlíková, 1998)

Účel metody: pro 1., 2. a 3. stupeň školy

Respondenti: učitelé

Pojmový základ metody: zdravá škola, zdravé klima školy, pohoda věcného prostředí, pohoda sociálního prostředí, pohoda organizačního prostředí

Popis metody: metoda má 27 položek, na něž se odpovídá pomocí devítistupňové škály. Zjišťuje jedinou dimenzi - kvalitu mezilidských vztahů. Uvádí se, že položky mezi sebou silně korelují a ve faktorové analýze sytí jediný faktor (Havlíková, 1998: 101).

Ukázka metody:

3. Je zde atmosféra podpory a důvěry.
4. Je zde dobrá, otevřená komunikace.
5. Pocity se dávají najevo a mluví se o nich.
6. Problémy se pokládají za normální a konstruktivně se projednávají.
7. Každý ví, že může přispět svými nápady a dobré nápady se realizují, ať pocházejí od kohokoli.
8. Lidé cítí, že jsou respektováni a oceňováni.
9. Výtky nebo kritika jsou zaměřeny na problém, nikoli na vlastnosti člověka.

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: Metoda byla vytvořena v Národním centru podpory zdraví ČR 1995.

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita:

Validita:

Alternativní formy metody: lze hodnotit aktuální klima školy a minulé klima školy (před 2-3 roky)

Normy, referenční standardy: nejsou k dispozici

Komentář: Plné znění metody je k dispozici v práci Havlíková (1998: 102).

Literatura:

Havlíková, M. (Ed.) Program podpory zdraví ve škole. Praha, Portál 1998. 275 s. ISBN 80-7178-263-7.

Teacher Involvement and Participation Scale (TIPS)

Autor a rok vzniku: Russell (1992)

Účel metody: pro 1., 2. a 3. stupeň

Respondenti: učitelé, vedení školy

Pojmový základ metody: rozhodování o škole, podíl učitelů na rozhodování, sdílené řízení

Popis metody: metoda má 50 položek, na něž se odpovídá pomocí pětistupňové škály. Zjišťuje 8 proměnných: 1. cíle školy, vizi školy, 2. standardy uplatňované ve škole, 3. kurikulum a výuka, 4. rozhodování o financích, 5. učitelský sbor, 6. aktivity, 7. facilitace, 8. rozvoj učitelů.

Ukázka metody:

1. The school's goals are consistent with my vision of this school.
4. Teachers contribute to the standards set for discipline in the school.
9. Teachers monitor the effectiveness of curricula.

Vývoj metody, příp. další vývoj metody: Na základě studia literatury o sdíleném řízení byl vytvořen soubor položek. Dotazník byl ověřován na pěti školách. Dvě školy se vyznačovaly vysokou úrovní podílu učitelů na řízení školy, dvě nízkým podílem a jedna průměrným podílem učitelů na řízení školy.

Psychometrické charakteristiky metody:

Reliabilita: Cronbachovo alfa 0,71-0,92

Validita: obsahová validita byla zjišťována týmem expertů, přičemž pro zařazení položky byla požadována 80 % shoda.

Alternativní formy metody:

Normy, referenční standardy:

Komentář: Ukázka dotazníku (jen 22 položek) je k dispozici v práci (Lester, Bishop, 2000: 107-108), včetně klíče k vyhodnocování celého dotazníku.

Literatura:

Conley, S.C., Bachrach, S.B.: From School-Site Management to Participatory School-Site Management. Phi Delta Kappan 71, 1990, 539-544.

Russell, J. J. et al.: How Do You Measure Shared Decision Making? Educational Leadership, 50, 1992, 1: 39-40.

ZÁVĚRY

Naše studie se pokusila shromáždit, jednotným způsobem zpracovat a nabídnout odborné veřejnosti přehled kvantitativních metod pro diagnostiku školního klimatu.

Celkový záměr se podařilo naplnit jen částečně, předkládáme tedy údaje o 24 metodách.

Hledání v odborné literatuře, v bibliografických databázích a na internetu vedlo k tomu, že jsme získali především metody anglosaského původu, převážně pak metody používané v USA. Ty jsou v databázích, publikacích a příručkách evidovány a jsou o nich k dispozici podrobnější údaje. Relativně málo jsou v našem přehledu zastoupeny metody vyvinuté v evropských zemích (výjimkami jsou Nizozemí a Česká republika). Mnohé evropské metody v dostupných databázích chybějí.

Přestože jsme zvolili pro detailnější charakteristiku používaných metod jen 13 nejběžnějších kritérií, prakticky u žádné metody se nám nepodařilo shromáždit všechny potřebné údaje. Buď proto, že dostupné texty jsou po formální stránce nekompletní (ale chybějící údaje zřejmě někde existují) nebo proto, že autoři některé charakteristiky vůbec nezjišťovali (údaje chybějí i v původních pramenech). Z přehledu jsme vyřadili dalších 10 metod, u nichž chybělo příliš mnoho detailnějších údajů. Snažíme se je různými cestami dohledat.

Mnozí uživatelé budou postrádat plné znění metody; bude jim vadit, že v našem textu jsou jen ukázky. Chceme jim připomenout, že ve vyspělých zemích se přesně dodržují autorská práva a není možné (bez souhlasu autora, vydavatele, bez příp. zaplacení správních poplatků, spojených s oficiálním překladem a užíváním metody v nových podmínkách) s metodou, za níž stojí roky vědecké práce, libovolně nakládat.

Chceme také zdůraznit, že ani po případném souhlasu autora s vyzkoušením metody v podmínkách českých škol není vyhráno. Převod zahraniční metody do nového sociokulturního prostředí má svá vědecká pravidla, která není možné obejít tím, že metoda zadá k překladu „někomu, kdo umí dobře anglicky“ a tento český překlad se administruje žákům a učitelům v českých školách. Pro vyhodnocení „české verze“ dotazníku se pak použije rozdělení položek (otázek) do těch skupin proměnných, které jsou uvedeny v původní americké, britské, holandské či jiné práci. Právě popsany postup je naprosto chybný a vede k řadě zkreslení s vážnými důsledky pro badatele i pro zkoumané školy.

Jsme si vědomi toho, že vyhledávání v tištěné verzi přehledu je pro zájemce poněkud složité, a proto připravujeme internetovou verzi tohoto přehledu. Kromě snadnější dostupnosti má internetová verze výhodu i v tom, že se dá průběžně doplňovat, rozšiřovat a prezentované údaje jsou aktuální.

Literatura

- Anderson, C.S.: The Search for School Climate: A Review of the Research. Review of Educational Research 1982, 368-420. ISSN 0034-6543.
- Freiberg, H.J.(Ed.): School Climate. Measuring, Improving and Sustaining Healthy Learning Environment. Philadelphia, Falmer Press, Taylor and Francis 1999, 230 s. ISBN 0-7507-0642-2. (a)
- Hersen, M., Bellack, A.S.: Dictionary of Behavioral Assessment Techniques. New York, Pergamon Press 1988. ISBN 0-08-031975-0.
- Lester, P.E., Bishop, L.K.: Handbook of Test and Measurement in Education and the Social Sciences. 2nd edition. Lanham, Scarecrow Press 2000. ISBN 0-8108-3863-X.
- Mareš, J.: Diagnostika sociálního klimatu školy. In: Ježek, S. (Ed.) Psychosociální klima školy I. Brno, FSS MU 2003: 32-74- ISBN 80-86633-13-6.
- McDowell, I., Newell, C.: Measuring of Health. A Guide to Rating Scales and Questionnaires. New York, Oxford University Press 1996. ISBN 0-19-510371-8.
- Sackney, L.: Enhancing School Learning Climate: Theory, Research and Practice. Saskatchewan, Saskatchewan School Trustees Association, Report No. 180, 1988, 145 s.
- Talbert J.A., McLaughlin. M.W.: Assessing the School Environment: Embedded Context and Bottom-Up Research Strategies. In: Friedman, S.L., Wachs, T.D.: Measuring Environment Across the Life Span. Washington, American Psychological Association 1999: 197-227. ISBN 1-55798-567-7.